CERTUM QUID

Circa doctrinam Doctoris Angelici S. THOMÆ AQUINATIS.

Extractum ex quarto Tomo libri intitulati: *Orbis universi Votorum pro definitione piæ & veræ sententiæ de Immaculata Conceptione Deiparæ, &c.* à Rss. atque Illustrissimo D. D. Ioanne Ludovico Schonleben Carniolo, SS. Theologiæ Doctore, & Cathedralis Ecclesiæ Labacensis in Carnioliâ Decano meritissimo, &c.

Hic doctissimus Germanus edidit pro Mysterio Immaculatæ Conceptionis quinque Tomos diversos, quorum duo ad manus nostras pervenerunt, impress. Clagenfurti per Georgium Kramer, anno 1659. in 4. Et in tertio, cujus titulus est: *MARIA Mater Dei & Virgo sine macula originali concepta agnoscitur à sacro Ordine Patrum Prædicatorum, & ex eodem Ordine D. Thomas de Aquino Theologorum Princeps cum sua Schola Immaculatæ Conceptionis assertor ostenditur*; de hoc agit per totum librum expendendo centum loca Angelicę doctrinę pro Immaculata Virginis Conceptione.

In cujus principio propositis capite 1. & 2. aliquibus præludiis à folio 1. usque 37. pervenit ad caput 3. Quod cum speciali protestatione reducit ad quinque Certa, quæ hîc transcribemus ad litteram, addendo ex propriis ad finem cujuscumque CERTI hujus doctissimi Scriptoris Orientis, QUID à nobis repertum sit in Occidente, ut Certa ista certiora, imo certissima omnibus reddantur. Qui enim nolunt in sua Schola dare nobis de gratia QUID CERTUM pro puritate Dei Matris, saltem cogentur recipere de justitia hoc CERTUM QUID pro doctrina sui Angelici Doctoris.

CAPUT III.

Immaculatæ Conceptionis mysterium stabilitur ex doctrina S. Thomæ Doctoris Angelici.

PRoducturus Sanctos &Theologos Ordinis Prædicatorum in favorem Immaculatæ Conceptionis, ordior ab eo, qui & Sanctus, & inter suos Theologorum Princeps est; qui per Assertiones suas in hac materia nonnihil obscuras, & dubias, occasionem dedit quibusdam sequacibus deflectendi ad sinistram. Et quia multa sunt, quæ in utramque partem dixit sive dixisse putatur: ubi nonnulla necessariò præscienda præmisero, illa in medium afferam;& de ipsius demum sententia statuam quod sentio:hac annexâ in facti tutelam,quasi necessariâ protestatione,quod istud scriptionis genus,nullius suasu, aut impulsu, ex nullo sinistro in PP. Prædicatores affectu (quos omnes in Domino ceu ornamenta Ecclesiæ amplector, veneror, suspicio) aggressus sim, & publici juris fecerim: sed solius veritatis amore (quam in hujus Controversiæ pia sententia me citrà dubium arbitror deprehendere) ut quod sine fictione didici, sine invidia proximis communicem. Per hoc verò nolim quisquam sibi persuadeat, me oppositam opinionem impugnare velle: id enim in obsequium S. Apostolicæ Sedis libenter, & obedienter caveo; sed quæ producam, ut piæ sententiæ fundamenta stabiliam, imitatus non paucos hujus ætatis Theologos, & Scriptores egregios, qui Mariani honoris zelo animati, in hanc descenderunt arenam.

Certissimum est illud quod in hac brevi Introductione proponitur, scilicet; omnes Assertiones contentas in doctrina S. Thomæ in materia Conceptionis Virginis MARIÆ esse dubias, incertas, obscuras, vagas ac indifferentes, quia ferè semper loquitur de sanctificatione carnis ante animationem, & aliquando, sed rarissimè, de primo instanti animationis. Unde ejus commentator Caietanus ad quæst. 27. tert. part. artic. 2. post alia dicit: Nam absolutè loquendo inter illas duas positiones extremas, scilicet quod fuerit sanctificata vel ante infusionem animæ, vel post infusionem animæ, est positio media, quod fuit sanctificata in instanti infusionis animæ: cujus opinionis Auctor hîc non meminit, quia tempore suo non erat adinventa; omnibus communiter tenentibus B. Virginem conceptam in peccato originali, & ideo(ut videtur)reprobantibus sanctificationem carnis ejus ante infusionem animæ, ut in hac littera patet. *Duo hîc dicit Caietanus: primum, quod* Communiter *tempore S. Thomæ tenebatur Virginem fuisse conceptam in peccato originali, quod certum est, si ly* Communiter *intelligatur de sua Schola Thomistica, quæ à suo principio vocata fuit* Communis; *nam Angelicus Præceptor ab omnibus Scriptoribus antiquis, solùm vocabatur* Doctor Communis: *sicut Alexander de Ales* Doctor Irrefragabilis: *Ioannes Scotus* Doctor Subtilis. *Unde idem erat dicere: hæc opinio est* Communis, *ac si diceretur hæc opinio est Thomistarum, ut alibi latissimè demonstramus. Secundum dictum Caietani est, quod scopus hujus controversiæ de sanctificatione in instanti animationis tempore S. Thomæ non erat adinventus, & quod Angelicus Doctor de illo puncto nullam mentionem facit, quia solùm impugnavit sanctificationem carnis ante animationem; igitur ignorato primo fundamento quæstionis, necesse erat ut omnia alia essent dubia, incerta, & obscura, &c. Quanta hujusmodi sint in libris & opusculis, ex infra dicendis constabit; quanta in sententiis & clausulis, ipsimet S. Thomæ discipuli fatentur; quanta deniq; reperiatur dissonantia inter manuscripta & impressa quoad verba, ego qui contuli, aliquam fidem præstare possum, ut præsto innumerabilia extare variata.*

Certa

Certa quædam præmittuntur de Operibus Doctoris Angelici.

I. CERTUM est primò S. Thomæ Aquinatis Opera de facto non haberi integra, & sincera, prout ab ipsomet Sancto vel scripta, vel dictata fuerunt; sed in multis locis depravata, variata, mutilata sunt, quorumcumque tandem sive injuriâ, sive curâ malitiosâ. Certi hujus asserti testes adhibeo. 1. Varias eorundem Operum editiones, quæ sibi ex integro non correspondent. 2. Gravissimorum virorum citationes, & textus S. Doctoris, qui jam in ipsius Operibus non reperiuntur, ut infra non semel constabit. 3. Publica Notariorum testimonia de integris sententiis Immaculatæ Conceptioni faventibus expunctis, quæ adhuc in vetustis MSS. Codicibus leguntur, in novis impressis desiderantur; prout infrà dicam, cùm de Commentariis in D.Paulum tractabo. 4. Ipsosmet PP. Dominicanos, quorum alii aliter Opera D.Thomæ in lucem edunt. Anno 1566. prodiit Catena Aurea D.Thomæ, curâ unius Patris Ordinis Prædicatorum, cum duplici Indice, ut suprà retuli cap. 1. §.2. Anno verò 1612. prodiit eadem Catena Aurea per R.P. F. Cosmam Morelles Prædicatorem Coloniensem Professorem, qui utrumque Indicem prætermisit. Plura similia adducam infra §.26. n.2. & alibi sparsim. 5. Eosdem PP. Prædicatores, qui fatentur non omnes editiones Operum D.Thomæ similes, integras, & sinceras esse. Ideo prædictus P.F.Morelles in Operum frontispicio præfigit hæc verba: *Editio nova, integro Tomo aucta; quamplurimis quibus scatebat mendis, correcta.* Si cum prioribus Editionibus correspondisset, non fuisset opus corrigere. Theologi item Romani Prædicatores in Editione Romana anno 1570. in Præfatione ad Lectorem, inquiunt: *Restituimus locos quamplurimos tam in textu, quàm in Commentariis, qui aliàs aut inter imprimendum irrepserant, aut etiam impressi non fuerant, &c.* Quæ omnia arguunt de facto non haberi facilè D.Thomæ Opera integra, & sincera, prout ab ipso sunt scripta.

QVID alteratum, mutatum, atq; emendatum fuerit in sexdecim impressionibus diversis Operum S.Thomæ à Correctoribus Dominicanis Anton.Senensi, Anton.Lucino, Barthol. de Spina, Henr.Susteren Ioan. Nicolai, & aliis, ex ipsorum verbis latè demonstratur in libro: Nodus indissolubilis *utriusq; editionis: & post tot correctiones in sola Summa Theologiæ invenit Pater F. Franciscus Garzia plusquam mille loca depravata, ut ipsemet fatetur in sua recognitione facta ex præcepto sui Generalis anno 1578. Sed descendendo à communibus ad particularia de materia Conceptionis, in prima impressione Opusculorum S.Thomæ in Expositione salutationis Angelicæ, ut videre est in exemplaribus existentibus in Monasterio B.MARIÆ Boom, Patrum S.Brigittæ in Ducatu Cliviensi, & apud Conventuales Colonienses, extant hæc verba:* Tertio quantum ad puritatem, quia B.Virgo non solùm fuit pura in se, sed etiam procuravit puritatem aliis: ipsa enim purissima fuit, & quantum ad culpam; quia nec originale, nec mortale, nec veniale peccatum incurrit. *Et sic etiam reperitur in diversis originalibus manuscriptis; uno existente in Bibliotheca Regia Parisiensi, num.590. altero in Monasterio Parcensi PP. Præmonstratensium prope Lovanium, & alio in Monasterio S.Martini Canonicorum ejusdem Civitatis; & altero in Monasterio Aquicinctino Benedictinorum, & in altero existente in Bibliotheca Corsendoncana prope Turnautum, & sic etiam extabat in aliis manuscriptis, anno 1436. ut dicit Ioannes de Segovia Canonicus Toletanus in suis Allegationibus ad Concilium Basiliense. Et omnibus his non obstantibus, in moderniotibus impressionibus expunxerunt illa verba:* Quia nec originale, *dicentes sic:* Ipsa enim purissima fuit, quia ipsa Virgo nec mortale, nec veniale peccatum incurrit; *vitiantes textum & constituentes incongruam grammaticam. QVID factum fuerit in expositione Epistolæ ad Galatas, jam est per se notum: nam cum in decem impressionibus di-*

versis extarent hæc verba: Virum de mille unum reperi, scilicet Christum qui esset sine omni peccato, mulierem autẽ ex omnibus non inveni, quę à peccato omnino immunis esset, adminus originali vel veniali, excipitur purissima & omni laude dignissima V. MARIA. *In editionibus modernis expunxerunt exceptionem* excipitur purissima, *&c. Item, in Epistol. ad Romanos cap. 5. ut constat ex authentico testimonio in Biblioth. Esfortiana, extat originale manuscriptum, ubi sic habetur:* Omnes in Adam peccaverunt, unâ exceptâ B. Virgine, quæ nullam contraxit maculam Originalis peccati; *quæ clausula deest in originalibus impress. Item, P. Ioannes Bromiardus Ordinis Prædicatorum, qui parum post S. Thomam vixit, affirmat in sua Summa Prædicantium tom. 2. art. 2. num. 8. folio 318. S. Thomam in 3. part. posuisse sanctificationis excellentiam, quantum ad temporis prioritatem in hoc,* quod sanctificata fuit in sua animatione, id est in conjunctione animæ cum corpore in utero matris suæ & non ante, quia sanctificatio & mundatio fit per gratiam, cujus subjectum est anima: nihil enim est capax gratiæ nisi anima rationalis, &c. *Et verba ista modò non reperiuntur in tertia parte. Vide de adulterationibus factis in Operibus S. Thomæ Petrum à Valleclausa in suo libello de immunitate Cyriacorum Dyatriba 6. & fol. 170.*

II. CERTUM est 2. non constare de Operibus D. Thomæ, utrùm omnia verè sint ipsius Sancti, quæ sub ejus nomine circumferuntur, vel alterius authoris. Ita dubitatur de Commentariis in Genesim, cùm illa S. Antoninus reiiciat, licet Antonius Senensis alia substituerit quæ Genuina putat. Dubitatur etiam de Commentariis super libros Machabæorum, uti observavit Bellarminus, & ob id Fr. Stephanus de Sampaio adiecit suas conjecturas quibus probare nititur hæc Commentaria esse D. Thomæ partum. Tractatũ de Regimine Principum non esse D. Thomæ, clarè ostendit Bellarminus cit. Dubitatur de Commentariis in Epistolas Canonicas, quos commendat Fr. Claudius Spineus; alij non agnoscunt. Dubitatur de ipsa Summa Theologica, si non de tota, saltem de 2. & 3. parte. Bellarminus cit. *Mirum*, inquit, *est valdè, quòd magna pars primæ secundæ, & secundæ secundæ inveniantur iisdem verbis in primo & tertio libro Speculi Moralis Vincentij Bellovacensis.* Addit deinde Vincentium non potuisse haurire doctrinam à D. Thoma, quia Vincentius obiit anno 1256. at S. Thomas an. 1274. sed neque putat credibile, quòd D. Thomas Partem secundam Summæ ex alio Auctore hauserit. Fr. Franciscus Garzia Ord. Prædicatorum in Universitate Tarraconensi publicus Professor ait ad finem Partium: *Apertissimum esse S. Thomam mutuasse ex Vincentio ferme omnia, quæ in duobus Codicibus de Vitiis, & Virtutibus scripta reliquit.* Unde hoc probat? *Præcessit enim Vincentius Divum Thomam viginti quatuor annis.* Quid inde? an non potuit aliquis alius posterior Divo Thomâ, totam Summam compilare partim ex Operibus Divi Thomæ, partim Bellovacensis? Martanellus cum Peruzzino suspicatur nonnulla in Tertia parte Summæ, quæ videntur contrariari Immaculatæ Conceptioni, & nominatim quæstionem vigesimam septimam suppositiam esse, *& ab aliquo malevolo additam.* Movetur ex eo, quia antiqui Scotistæ cum Thomistis disputantes non meminerunt hujus quæstionis: nec Thomistæ in materia Conceptionis B. Virginis afferebant quæstionem 27. tertiæ partis, sed solùm in 3. Sent. dist. 3. Hoc argumentum Peruzzini & Martanelli non videtur spernendum, quia sine dubio Thomistæ locum illum ex Summa allegassent, utpote magis notum, & (ut putant) favorabilem suæ opinioni, si tunc in Summa, prout nunc circumfertur, inventus fuisset. Et quia argumentum universale est, potest æquè probare totam Summam suppositiam esse. Universim autem de operibus D. Thomæ annotavit Fr. Cosmas Morellus in hæc verba: *In Romana Editione*

inter

inter Opuscula aliqua dubia; imò nonnulla, quæ plurimorum Doctorum consensu S. Thomæ doctrinam non referunt, extant excusa. Nihilominùs eadem ipse reimpressit in Editione Antuerpiana, quæ partim Moguntinis typis excusa est anno 1612. & plura, quæ in Romana non reperiebantur, adjunxit. Quod si igitur ipsimet PP. Prædicatores dubitant an omnia, quæ sub nomine Doctoris Angelici circumferuntur Opera, genuina sint S. Thomæ, quid alios de iisdem sentire par erit? Puto non malè conclusum iri cum Serrano Episcopo Acernensi: *Non solùm erit dubium, quid Angelicus Doctor de nostra senserit difficultate, sed dubium etiam erit, quid de illa scripserit.* Hæc de Operibus D. Thomæ dubiis benè observanda sunt, ut faciliùs concludere possimus, quid D. Thomas de Conceptione Deiparæ sive senserit, sive scripserit.

QVID circa hoc Certum certissimum sit, non paucis lineis exprimi posset. Præter relata, expositio super salutationem Angelicam, *nullo modo est S. Thomæ, neque* super Orationem Dominicam, *& idem dico de Opusculis* de Articulis Fidei, & de Ecclesiæ Sacramentis, *atque* super Symbolum. *Hæc enim quinque Opuscula sunt Innocentij Papæ III. qui mortuus est antequam Angelicus Doctor nasceretur, quod constat ex quodam originali manuscripto existente apud S. Martinum Lovanij, lit. O. num. 1.* Compendium Theologiæ *ipsi adscriptum inter Opuscula in ordine 2. est cujusdam illius discipuli Vlrici de Argentina, ut ex testimonio Dominicanorum adducit P. Philippus Labbe in libro de manuscriptis Galliæ fol. 427. & 456. Quòd scriptum in* quatuor libros Sententiarum ad Annibaldum *non sit S. Thomæ, sed cujusdam Annibaldi Carmelitani, est per se notum, ut constat ex originali servato Parisiis apud PP. Carmelitas, & hoc ipsum fatentur PP. Ioannes Bunderus & Guilielmus Carnifis Ordinis Prædicatorum, in Bibliotheca manuscriptorum Belgij, licet Auctorem non faciant Carmelitanum, sed Dominicanum; sed hoc pàrum nobis refert, cùm constet non esse S. Thomæ.* Quæstiones quodlibetales *esse alicujus sui discipuli; satis liquet ex quadam auctoritate P. Ioannis de Tabiena in Summa sua, fol. 134. verbo Feriæ num. 13. Item, totaliter manent variata nam impressa procedunt per Articulos, originale Corsendoncanum manusc. per Quæstiones & alterum existens apud Hieronymianos Matritenses per Alphabetum. Expositio super* Apocalysim *est Guilberti Porretani. Expositio super* Psalmos *videtur esse P. Reginaldi. Quod* Catena Aurea *sit F. Pontij Carbonelli Ordinis Fratrum Minorum & Magistri S. Ludovici, satis probabiliter ostenditur in Opusculo de Iudicio Salomonis. Quod* Sermones *impressi non sint S. Thomæ, quasi evidenter deducitur ex originali existente in Monasterio Floreffiensi, prope Namurcum. Expositiones in* Matthæum *&* Joannem *impress. neque in unico verbo conveniunt cum expositionibus manuscriptis existentibus in Bibliotheca Corsendoncana, sub nomine S. Thomæ.* Et *ne discurramus per singula, in Historia edita à P. Humberto & scripta post Canonizationem S. Thomæ solùm referuntur triginta quinque ejus opera; & eadem fere refert Petrus Rogerus, postea Summus Pontifex Clemens VI. qui scripsit ad annum 1324. In vita S. Thomæ manuscripta apud Canonicos Rubræ Vallis prope Bruxellas, cap. 56. extat catalogus Operum S. Thomæ & solum adducuntur viginti Opuscula, cum tamen impressa sint hodie septuaginta tria. Item, in prædicta vita ponuntur initia Opusculorum & collationata cum impressis aliqua correspondent, sed alia minime. Primus pater Ord. Prædicatorum, vocatus Didascalus, qui recollegit in uno tomo illa septuaginta tria Opuscula, quatuor solummodo affirmat esse de certo Angelici Doctoris. P. Bunderus ad annum 1560. invenit esse centum & tria opera omnia, & jam excreverunt ad centum septuaginta; unde autem facta fuerit tam ingens multiplicatio, ipsi videant. Hoc unum didici ab ipsismet Nomenclatoribus Dominicanis Senensi, Pio & aliis, quod multa Opera quæ erant cujusdam Thomæ Anglici, facta fuerunt Thomæ Angelici per solam additionem unius litteræ, ut ex ipsorum testimoniis latius videtur in* Radiis Solis Veritatis.

III. CERTUM est 3. non constare, quo ordine D. Thomas Opera sua conscripserit. Hodierni Thomistæ variant inter se, quid mirum si etiam ab alijs dissentiant? Theologi Romani Prædicatores, qui Anno 1570. Romæ Opera D. Thomæ ediderunt, ajunt: *Tertiam partem Summæ D. Thomas morte præventus imperfectam reliquit*; quasi supponerent ultimum opus ab eo scriptum fuisse Summam: propterea etiam ab alijs Summa vocatur *testamentum S. Doctoris*. Ambro. Catherinus: *Sed ajunt, quæ scripsit in Summis Thomas, sunt ejus ultimum testamentum*. Magister Augustinus de Fivizano in calce Operis: *Explanatio in Psalmos----quia morte vertente residuum ipsius Psalterij* implere non potuit. Alius idem dicere posset de Commentarijs in Genesim, &c. Breviarium Romanum in festo S. Thomæ, quod Officium probabiliter aliquis P. Dominicanus composuit; & esto non composuisset; totus tamen Ordo id acceptando, jam sentit ultimum Opus D. Thomæ fuisse explanationem in Cantica: *Fossæ novæ in morbum incidit, ubi ægrotans Cantica Canticorum explanavit*. Theologi Vedastini Collegij Duacensis censuerunt nuper Summam (si est D. Thomæ) compositam, cùm esset juvenis, uti attestatur P. Scherlogus scribens in Cantica. Ego (ut de cæteris Operibus taceam) de Summa loquendo, si admittam esse genuinum S. Doctoris partum, persuadere mihi non possum ab eo conscriptam dum esset juvenis, quia & dispositio melior, & tractatio exactior, & clarior phrasis in Summa est de plerisque materijs, quàm in scriptis ad Magistrum Sententiarum. Quia verò cum supranominatis Auctoribus dubito an Summa sit Opus D. Thomæ, aut saltem aliqua pars Summæ; non sum sollicitus indagare an à juvene, an à sene conscripta sit: dicerem, nisi contra torrentem viderer niti, Summam ab aliquo Ordinis Prædicatorum viro docto, & fortè Discipulo D. Thomæ, partim ex Divi Thomæ, partim ex Bellovacensis Scriptis collectam per modum Compendij Sententiarum Theologicarum communium suo tempore, quæ posteà nullius præfixo nomine in aliqua Bibliotheca reposita, & à posteris reperta, cùm potior pars Operibus D. Thomæ correspondcret, ipsiusmet S. Doctoris Opus existimata est, & à potiori denominata. Hoc facilè contingere potuit, illâ præsertim ætate, quâ vix unquam adscribebantur Auctorum nomina vel Collectorum: unde posteri, qui per conjecturas nomina indagabant, non potuerunt semper scopum attingere, & verum cujusque libri Auctorem pronuntiare.

QVID dicendum sit de Tertia parte, constat ex Breviario Romano antiquo, fol. 216. ubi sic dicebatur: Summam Theologicam quatuor libris, adhibita etiam quadam lima, senex complexus est. *Certissimum tamen est, Henricum Gorrichem Benedictinum ad præfatam Tertiam partem addidisse à quæstione 90. usque ad finem, & nonaginta priores quæstiones complevisse P. Albertum de Brixia, discipulum S. Thomæ, ut constat ex testimonio P. Vincentij Bandelli, & Anonymi Dominicani, via 3. ration. 9. Auctore 84. Et quod antiqui Scriptores non agnoverint Tertiam partem, ut fœtum proprium S. Thomæ, constat evidenter ex hoc unico argumento: P. Nicolaus Eymericus Inquisitor Aragonensis, anno 1395. scripsit latissimum Tractatum contra Immaculatam Conceptionem dicatum Summo Pontifici, & adducit omnia loca quæ in suo Doctore invenire potuit, & citat solùm Primam secundæ, quæst. 81. & ex quæstionibus de Malo, & ex quarto Sententiarum, nullam faciens mentionem de Tertia parte. Et idem dico de latissimo Tractatu P. Girandi Renerij; igitur antiqui nesciebant an S. Thomas scripsisset Tertiam partem Summæ. Nec solùm proposita in textu morte præventus non potuit consummare Angelicus Doctor, sed etiam omnia sequentia, scilicet: librum* Perihermeniarum, *ut ait Antonius Senensis,* Compendium Theologiæ, *ut ad finem notatur, librum de* Divinatione *per somnium, libros de* Cœlo, *libros* Metheororum, *libros* Ethicorum, *libros* Politiç,

Expositionem

Expositionem in Evangelium Matthæi, *Evangelium* Joannis, *libros de* Anima, *denique* Epistolas Pauli: *si autem sit credibile Angelicum Doctorem morte præventum non potuisse consummare quatuordecim libros, alij judicent.*

IV. CERTUM est 4. D.Thomam in Operibus suis non omninò sibi corresponderе. Testantur hoc ipsimet ejus Discipuli, & sequaces. Catherinus: *Etiam, qui insignes Thomistæ habentur, Capreolus & Cajetanus, fatentur ingenuè in nonnullis eum variè scripsisse; & posterius, quæ ante scripserat, retractasse.* Quod quidem de seipso fatetur S. Doctor: ideò enim conscripsit *Opusculum septuagesimum secundum de Concordantiis, in quo concordat seipsum in passibus apparenter contrarijs:* & rogat Lectorem, ut siquis contraria invenerit, sequatur id, quod probabilius judicaverit. Obtemperarunt consilio Sancti Præceptoris Romani illi Theologi, quorum paulò ante meminimus, & quæ ipse S. Doctor non emendaverat, vel retractaverat, ea ipsi emendare, immutare, corrigere non dubitarunt. *Curavimus itaque, ut quàm emendatissimè imprimerentur omnia, amotis etiam ex eisdem Commentarijs, atque expunctis omnibus locis, juxta nostri Ordinis sanctiones, qui post Decreta Tridentinæ Synodi Lectorem poterant detinere dubium, vel suspensum: quos videlicet, vel ipsemet Commentator vivens emendaverat, & si viveret, emendasset; vel uti diximus, falsariorum & impiorum perfidia temeraverat.* Ex quibus iterùm apertè colligi potest Opera D. Thomæ non haberi de facto impressa, prout ab ipso confecta fuerunt. Patet 2. aliqua loca expuncta esse, juxta Ordinis Sanctiones; quæ autem illa loca sint, non possum ego divinare, nisi antiquos MSS. Codices cum recentibus impressis conferendo. Patet 3. à Discipulis aliqua emendata, & immutata: adeoque pro libitu emendantium retentam sententiam, quæ emendantibus probabilior visa. Patet 4. non omnia, quæ debuissent emendari post Decreta Tridentinæ Synodi, emendata esse in Operibus Divi Thomæ, prout gloriantur prædicti Emendatores Romani: reperiuntur enim adhuc loca, *quæ Lectorem possunt detinere dubium, vel suspensum. v. g. Dicendum, quòd secundùm fidem Catholicam firmiter est tenendum; quòd omnes homines præter solum Christum ex Adam derivati, peccatum originale ex Adam contrahunt: alioqui non omnes indigerent redemptione, quæ est per Christum, quod est erroneum.* Locus hic potest Lectorem detinere dubium post Concilium Tridentinum, in quo etiam Beatissima Virgo excipitur ab illa universali: *Omnes homines.* Et licet in Summa plerumque explicetur appositis Cajetani Commentarijs, quia tamen sæpius alibi idem reperitur in libris Sententiarum, saltem in his debuisset expungi vel mutari, ubi non adsunt Commentarij.

QVID, & quanta habeat S. Thomas inter se repugnantia, constaret ex libro Retract. *à se edito si compareret; sed cum fuerit extinctus, jam omnia ista manent sub opinione, dicentibus ejus Discipulis, quod nihil retractatione dignum habet in suis operibus, alijs aliter sentientibus. Propositum librum* Retractationū *viderunt Ioannes Vitalis & Alanus Parisiensis, ut ipsi testantur in suis libris de Conceptione. Pater Ioannes Bunderus Ordinis Prædicatorum in sua Bibliotheca manuscriptorum affirmat se vidisse unum in Conventu Gandensi. Thomas Iames in sua Bibliotheca manuscriptorum Angliæ, dicit se vidisse alterum exemplar istarum Retractationum Cantabrigiæ in Bibliotheca Caij volumine 147. Et cùm hæc sit materia valde odiosa, tractemus & nos illa, quæ cum veritate dicere possumus, quam semper amamus.*

V. CERTUM est 5. quod si de facto D. Thomas viveret, multas sententias suas mutaret; eo quod ab obitu ejus in hanc diem multæ veritates Theologicæ assiduo disputantium conflictu perpolitæ, & in lucem extractæ sint; multa argumenta nova inventa, antiqua clariùs exposita, &c. imò quædam, quæ ejus tempore disputabilia erant, jam

per

per Sedem Apostolicam definita. Hujus asserti sufficiens probatio est ipsorummet PP. Prædicatorum confessio, illis verbis paulò ante adductis expressa: *Vel ipsemet Commentator vivens emendaverat, & si viveret emendasset.* Quibus non solùm fatentur PP. Dominicani; quod si defacto Sanctus Thomas viveret, aliqua in suis operibus emendaret; sed etiam, quòd dum vixit, actu aliqua emendaverit: ut proinde vero simile sit libellum Retractationum D. Thomæ, de quo Joannes Vitalis mentionem facit, suppressum esse, *in quo* (ut ait Serranus ex citato Vitali) *in particulari retractabat opinionem, quam docuerat contra Immaculatam Virg. Conceptionem.* Hoc ego sic intelligendum putem, quòd se meliùs explicuerit ubi videbatur contrarius esse piæ opinioni; licet nusquam verè contrarius fuerit, ut deinceps ostendam. Cum ergo ille libellus amplius non compareat, videtur ab aliquo suę opinionis tenaci suppressus esse. Præterire hoc loco non possum, quod B. Ludovicus Beltran Ordinis Prædicatorum non solùm de S. Thoma, sed etiam de alijs SS. Patribus pronuntiavit apud Vincentium Antistium. Ait enim: *Omnes antiqui Patres, si modo viverent, dicerent, scriberentque id, quod & nos sentimus de immaculata Reginæ Cæli Conceptione.* Et si Cajetanus consequenter loqui velit (uti notarunt Ambros. Catherinus, & Joan. Bap. Lezana) hoc ipsum fatebitur, paritate argumenti inductus. Nam cùm D. Thomas docuerit: *Clericus etiamsi se defendendo interficiat aliquem, irregularis est, quamvis non intendat interficere, sed seipsum defendere.* Cajetanus in Commentario ad hunc locum advertit valdè benè: *Novo jure in Clem. un. de homici. statutum est; quod is, qui aliter mortem evitare non valens, suum occidit invasorem, irregularis non est: quæ lex si tempore Auctoris extitisset, non scripsisset hoc Auctor.* Resolutio ista pluribus materiis applicari potest; & debet; in particulari cum quæritur de Conceptione Deiparæ, quam si negavit aliquando D. Thomas Immaculatam, quando non fuit lex, & præceptum Ecclesiæ de illa celebranda, uti nunc est; jam nobiscum assereret fuisse Immaculatam & Sanctam, propter legem celebrandi Festi Conceptionis, *quæ lex si tempore Auctoris extitisset, non scripsisset hoc Auctor*, quod putatur scripsisse contra Immaculatam Conceptionem, & melius se explicuisset.

QVID Angelicus Doctor S. Thomas de Aquino ageret, si nunc viveret, an retractaret suam opinionem, videndo piam sententiam receptam ab universali Ecclesia, suffultam auctoritate Apostolica, favoribus & gratiis ampliatam, & ab omnibus Doctoribus defensam, est opinio plurimorum Doctorum, quod sic: assignando ad hoc plurimas & fortissimas rationes ex doctrina ejusdem Doctoris Angelici: sed ad omnia respondent Patres Dominicani, hoc esse divinare; non obstante quod plurimi dicant (& quidem gravissimi Auctores) apparuisse eundem Doctorem Fantino Episcopo Patavino, & dixisse illi: Scias Domine Episcope, quòd quando talem opinionem posui, habui respectum ad divinum statum, quo B. Virgo peccatum originale contrahere debuerat, nisi per Filium suum fuisset præservata; sed Dei Filius Matrem suam ab originali macula præservavit. *Sed ad hæc omnia facillimum habent responsum Patres Dominicani; de revelatione dicendo, quod non sit vera, sed falsa, ficta & chymerica. Ego vero solùm dico quod, ut Dominicanus, non se retractaret, quia nimis adhærent suæ opinioni, & pluris faciunt illam quàm auctoritatem Ecclesiæ & Doctorum; sed ut Sanctus & tam humilis, sine dubio se retractaret videndo quod Ecclesia & fere universus Orbis sit in hanc sententiam tam propensus; & sic concilio utramque sententiam.*

Ad Majorem Dei & Virginis Immaculatè Conceptæ & Angelici Doctoris S. Thomæ de Aquino gloriam.